

דבר הרהיבית

י"ד ע"י הרה"ג ר' יהושע נחמן שליט"א מרבני בית ההוראה לענייני דיבת

גליון ע"ה

פרשת בחוקתי

נושא השבוע
הלואה שהוא רק לטובת המלוה
[סימן קס"ו סעיף ג']

דבר העורך

השבוע נתפרסם סיפור נורא שעורר את השומעים איך שיש להזהר בכל פרט ופרט לא להכשל חלילה באיסור ריבית. וכך סיפר בעל המעשה ר' צבי מירושלים, לילה אחת חלמה אשתו חלום ובקומה נבהלה מאוד מאוד והרגישה שהיה חלום אמתי, וכך חלמה איך שהיא נותנת את בנה למטפלת אשה פלונית שהלכה לעולמה לפני כמה חודשים [בגיל 50], וכשבאה בצהריים לקחת את בנה אמרה לה האשה [הנפטרת] שהיא לא מחזירה לה את בנה, והיא משאירה את בנה אצלה... והאשה קמה בבוקר מלא פחד מהחלום שחלמה, ולא ידעה פשר החלום. הלכו להגאון ר' שמאי גרוס שליט"א, ולאחר שדיבר עמהם עלה על זה שהאשה הנפטרת הליתה להם לפני תקופה ארוכה איזה הלואה. ובמשך התקופה פעם אחת ביקשה אותה אשה שיעשו לה עבודת הקלדות, ובגלל אי נעימות לא ביקשו ממנה תשלום על העבודה, כך שיצא שנתנו לה בחנם את העבודה, ובודאי בשביל זה הגיעה ל... מיד שמע הגאון את הדברים שלחם אל הגאון ר' פינחס וינד שליט"א, והורה להם שילכו ליורשי הנפטרת ויספרו את הסיפור, ויבקש שיועילו לעשות לטובת נשמת אמם ע"ה שיחזירו להם סך שהיה שוה עבודת ההקלדות ששיערו שהיה סך 250 ₪, וכן עשו. ללמדנו כמה היה קשה לאותה אשה בעולם העליון מה שהיה לה כסף של ריבית.

הפנה של הידיים

נורף ספר של החבר ובינתים משתמש עם זה
בחור אחד "נתנאל" קבל "ספר" במתנה לבר מצוה שלו, ורצה לכרף את הספר (שיחזיק יותר זמן), בא חבר וביקש ממנו שישאיל לו את ה"ספר" ואמר לו שאינו רוצה שישתמשו עם הספר לפני שכורכים את זה, אמר לו החבר שהוא יכול לתת את הספר לשכן שלו (שכורף ספרים) לכרף את הספר והוא ישלם 10 ₪ על הכריכה, ואחרי זה כשיחזיר לו את הספר ישלם לו נתנאל 10 ₪, ובינתים ישתמש החבר עם ה"ספר".
יש לשאול אם יש בזה אסור רבית, שהחבר מלוה לנתנאל 10 ₪ ובינתים משתמש עם הספר.

תשובה

אין בזה אסור רבית.

שפמיון שנתנאל הלוח אינו מרויח כלום מההלואה, שבינתים ממילא אינו משתמש עם הספר, והחבר המלוה משקיע את הכריכה כדי שהוא יוכל להנות מהספר, אין בזה אסור רבית.

פסקי הלכות

הלואה רק לטובת המלוה אין בזה איסור ריבית

א. ההלואה שאסרה תורה ליתן ריבית כשזה לטובת הלוה.
רוב ההלואות הם לטובת הלוה, או לטובת המלוה והלוה. ועל זה אסרה תורה ליתן ריבית למלוה.

ב. הלואה לטובת המלוה אין בזה איסור

כתבו הפוסקים (רמ"א סימן קס"ו סעיף ג) שבאופן שהמלוה משקיע כסף ומלוה כסף עבור טובת עצמו, אף שהלוה יצטרך להחזיר את הכסף אחר כך למלוה, שיש בזה מציאות של הלואה אף על פי כן מכיון שהמלוה מלוה את הכסף לטובת עצמו אין בזה איסור ריבית. וזה לשון הרמ"א "מי שאינו צריך ללות מעות רק לטובת המלוה אומר לו בנה לך חרבה זו, וכל מה שתוציא על זה עלי לשלם לך וכל זמן שאיני משלם לך דור בה פחנם, מתר, הואיל ואין פאן הלואה, רק עשה לטובת המלוה".

לדוגמא

כגון שאדם אחד יש לו מחסן שעומד ריק, וכדי להשתמש שם צריך להשקיע סכום כסף גדול, המלוה מציע שהוא יבנה המחסן של הלוה, ובינתיים הוא ישתמש עם המחסן לעצמו, ובעוד תקופה כשיהיה לבעל המחסן כסף, יחזיר למלוה את כל הכסף שהשקיע שם.

הדין שאף שנחשב כהלואה מה שהמלוה השקיע במחסן, וא"כ נראה כריבית מה שהמלוה השתמש בינתיים במחסן, אעפ"כ מכיון שהלוה אינו נהנה מההלואה אין שייך בזה איסור ריבית.

ג. אם גם הלוה נהנה אין היתר בגלל שהמלוה עושה לעצמו

לשון הש"ך (ס"ק י"ג) אבל אם בנה חורבה זו לצורך בעל החורבה אסור, דמיד נתחייב לשלם לו ודר בו (המלוה בחינם) בשכר המתנת מעותיו. פירוש שאם ההלואה זה גם לצורך הלוה אין שייך היתר זה אף שהמלוה עושה כן לצורך עצמו.

ובציור הנזכר לעיל אם שניהם ירויחו מהמחסן בתקופה זו, [כגון שישכירו את המחסן ושניהם יתחלקו ברוחים] באופן זה אין שייך היתר זה, שמכיון שהלוה גם כן מרויח מזה, שפיר זה נחשב כהלואה, ובהלואה אין היתר שישלם הלוה למלוה, ואף שהמלוה נתן את הכסף לצורך עצמו. ולכן יש להציע לכל אחד שעושה מיני השקעות כאלו, להתייעץ עם מו"ץ איך לעשות בהיתר ולא להכשל חלילה באיסור ריבית.

ברכת מזל טוב

להרה"ג ר' יוסף דוב שטיינער שליט"א -
אשר
לרגל שמחת לידת הבת
בשעה טובה ומוצלחת
שיזכה לגולה לתורה ולחופה ולמעש"ט

נודב על ידי

החפץ בעילום שם
לזכות התנא האלקי
רבן שמעון בר יוחאי
שיעמוד לו לזכותו

ברכת מזל טוב

להרה"ח ר' מנחם יצחק נחמן שליט"א - ב"ב
לרגל שמחת לידת הבן
בשעה טובה ומוצלחת
שיזכה לגדלו לתורה ולחופה ולמעש"ט

מעשה בריבית

קת הלוואה 500 ₪ ובא ללמוד ביחד חברותא [חלק ב']

שאלה שנשאלה:

על ידי מעשה שהיה בבין הזמנים, אברך אחד ניגש לחבירו וביקש ממנו שילמד עמו היום חברותא, אמר לו שעכשיו צריך ללכת בגלל שצריך לשלם לפלוני סך 500 ₪ ואין לו כאן כסף מזומן, רק בבית יש לו כסף מזומן, ולכן צריך הוא ללכת עכשיו לביתו (או לבנק למשוך כסף מזומן). הציע לו הראשון אני יכול להלוות לך עכשיו 500 ₪ שיהיה לך לשלם לפלוני, ובא ללמוד עמי ביחד ובאמת עשו כך, שהראשון נתן לו סך 500 ₪, ושילם לפלוני, ונתיישבו ללמוד בחברותא. אלא שנתעורר אחד מהם לחשוב אולי יש בהסכם זה ריבית, שהראשון מלווה לו 500 ₪ ופירש לו שזה כדי שיבוא ללמוד עמו, [והיה במשמעות דבריו שמלווה לו כסף, רק כדי שיבוא ללמוד עמו]. אם כן יש לשאול אם מה שהלֵוה לומד עם המלווה זה ריבית, מכיון שהמלווה הזכיר לו בשעת הלוואה ענין הלימוד, מצד שני הרי יש ללווה כסף מזומן בבית או בבנק, ונמצא שלא היה הלֵוה נצרך כלל להלוואה, אלא שעושה טובה למלווה שלוקח ממנו הלוואה, כדי שיוכל להשאר ללמוד עמו, אבל זה לא בגלל הטובה של ההלוואה, שהרי אינו נצרך כלל להלוואה. ויש לחלק את השאלה 1. אם מלווה לו רק לכמה שעות עד שילך לביתו ויחזור. 2. באופן שאומר לו המלווה שיוכל להשאיר את הכסף אצלו לכמה ימים [או לכמה שבועות].

תשובה

כמה שעות יצטרך ללכת לבנק כדי להחזיר לחבר זה את ה-500 ₪, ואין לו שום טובה מזה שהמלווה מלווה לו 500 ₪, רק שהמלווה מציע לו שילווה לו 500 ₪ כדי שיוכל ללמוד עמו. יש לומר שאין זה נחשב כלל להלוואה, מכיון שאינו צריך כלל את ההלוואה, והמלווה עושה הכל לטובת עצמו, ולכן רוצה הוא ליתן לו הלוואה כדי שיהיה לו חברותא, [לא שהלימוד זה ריבית על ההלוואה אלא הלימוד זה טובה שהלווה עושה למלווה, וכדי לעשות טובה זו לוקח ממנו הלוואה כדי שיוכל להשאר ללמוד עם המלווה], ממילא לא שייך בזה איסור ריבית.

ה. באופן שיש ללווה שום הנאה מההלוואה יש איסור ריבית אולם כתבו הפוסקים [ש"ך סק"ג] שאם יש ללווה הנאה מההלוואה, שוב אין שייך היתר זה, שבאופן זה יש על זה שם הלוואה, ושייך איסור ריבית.

ולכן בדוגמא זו אם נהנה הלווה מההלוואה כגון שהמלווה אמר לו שיוכל להשאיר אצלו את ה-500 ₪ למשך כמה ימים, או אם נהנה שעל ידי ההלוואה אינו צריך למשוך כסף מהבנק, או ההנאה שחסך ללכת עד הבנק [ולחכות בתור] למשוך כסף, וכדומה שאר מיני הנאות, אם הלֵוה נהנה מזה.

באופן זה אין ההלוואה רק לטובת המלווה אלא גם לטובת הלווה, ואם כן ודאי שאין היתר שהמלווה ידגיש ועושה תנאי בהלוואה, שמלווה לו כדי שיבוא ללמוד עמו בחברותא.

העולה להלכה

מלווה לחבירו 500 ₪ ואומר לו בשעת הלוואה שילמד עמו והלֵוה יש לו כסף בביתו או בבנק

- א. לאמר ללווה בשעת הלוואה שיבוא ללמוד עמו, יש בזה איסור ריבית אם זה לשון שמחייב את הלווה.
 - ב. אבל אם אין הלווה נהנה כלל מההלוואה, וְלֵוה מהחבר רק כדי שיוכל ללמוד עמו, אין זה כהלוואה, ואין בזה שום איסור ריבית.
 - ג. אבל אם יש ללווה גם כן הנאה מההלוואה, כגון שיוכל ללוות את הכסף לקצת זמן, או שנהנה שחסך הטירחא ללכת לביתו, וכדומה.
- באופן זה אם זה תנאי שמחייב אותו ללמוד עמו, שייך בזה איסור ריבית.

[ולכן לכתחילה ימחול המלווה ללווה שיאמר לו קודם הלימוד שאינו חייב ללמוד עמו בגלל ההלוואה, ושוב אין בזה איסור]

א. להדגיש בהלוואה שילמד עמו - אסור

מקודם יש להקדים שאם מלווה כסף ומדגיש בהלוואתו שמלווה לו כדי שיבוא ללמוד עמו, יש בזה איסור גמור. הגע עצמך מה יהיה התגובה של המלווה אם אחרי שמלווה לחבירו מודיע לו החבר שפתאום יש לו איזה סיבה אחרת שאינו יכול להשאר ללמוד עמו, האם יהיה כאן תביעה בגלל ההלוואה [ואפילו אם המלווה ימחול ללווה, אבל עדיין ישאיר לו קצת אי נעימות].

ב. אם ידגיש שאינו חייב לו כלום בגלל ההלוואה - אין איסור ואם אין קשר בין ההלוואה עם הלימוד, שבאמת מלווה לו בחנם בלי שום תנאי שיבוא ללמוד, רק מכיון שנודע לו שחבירו צריך עכשיו כסף הרי הוא מלווה לו, ואינו מזכיר כלל ענין הלימוד בשעת הלוואה, וכל שכן אם אומר לו בפירוש אתה לא חייב ללמוד עמי בגלל ההלוואה, באופן כזה בודאי אין איסור.

ג. הלוואה לצורך המלווה בלי הנאה ללווה אין איסור אולם מצינו בפוסקים (רמ"א סי' קס"ו סעיף ג) שבסוג הלוואה שהמלווה רוצה לתת ללווה הלוואה, כדי שהוא עצמו ירויח מזה (לא שירויח המלווה הריבית חלילה, אלא שמרויח ריוח צדדי) הדין שאם אין ללווה הנאה מההלוואה, אין בזה איסור ריבית. [ראה דוגמא לזה במדור פסקי הלכות].

ד. בדוגמא זו אין הלווה נצרך להלוואה - ולכן אין איסור אם כן בצירוף זה, שהמלווה מציע הלוואה ללווה, במטרה שיבוא ללמוד עמו, אם אין הלווה נהנה כלל מההלוואה, שמצדו הוא מוכן ללכת עכשיו לביתו או לבנק למשוך כסף, וממילא לאחר

בית דין צדק זכית הוראה דעניני ריבית שע"י הרה"ג פנחס זינגר שליט"א

חברי הנשיאות שליט"א: הגאון רבי יצחק זילברשטיין • הגאון רבי מנחם שפיר • הגאון רבי נפתלי טיטבום • הגאון רבי שמואל קהת גרוס • הגאון רבי שלמה זעפרני

לשמיעת שיעורים
והדרשות ועוד בקו הרבית
072-3705882

ע"מ לדרוך היתר עיסקא
לבעלי העסקים
02-5015920 שלוזה 7

לשאלות בהלכות ריבית למענה רבני
02-5015920
בשפות עברית אידיש אנגלית צרפתית